

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องจารีตประเพณีกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อพัฒนาวิถีการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวินัยชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ และกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในในพื้นที่ตำบลแม่ณะ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ ด้านจารีตประเพณี และความเชื่อ ในการปฏิบัติต่อกันซึ่งสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน และจนกระทั่งได้หลอมรวมและเคลื่อนที่ไปข้างหน้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อความเจริญจากภายนอกเข้าสู่ภายใน รวมทั้งความเป็นไปได้ในการนำจารีตประเพณีกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์มาบัญญัติเป็นกฎหมายท้องถิ่นที่มีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

5.1 บทสรุป

5.1.1 จารีตประเพณีกฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงของจารีตประเพณีกฎหมายและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์

5.1.1.1 กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ตำบลแม่ณะ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบัน แม้ยังมีความเชื่อและจารีตประเพณีบางประการเหลืออยู่ แต่เนื่องจากเหตุในการย้ายมาอยู่ที่ห้วยอม บ้านป่าโหลว ใน หมู่ 11 แม่แมะ นั้นเป็นการทยอยกันมาจากการเริ่มต้นหางานทำเพียงไม่กี่คน จนกลายเป็นครอบครัว ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ในหมู่ 11 มีลักษณะใกล้เคียงกับคนเมืองซึ่งเป็นชาวบ้านแม่แมะ กฎหมู่บ้านก็ใช้ร่วมกันกับบ้านแม่แมะ จารีตประเพณีกฎหมายจึงหลอมรวมผสมผสานเข้ากับชาวบ้านแม่แมะ

แต่กฎหมู่บ้าน หมู่ 11 แม่แมะ ก็ยังมีกลิ่นอายของจารีตเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่หลงเหลืออยู่ จึงไม่อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ กลายเป็นคนเมือง แต่เป็นการผสมผสานเพื่อความอยู่รอดของทั้ง 2 ฝ่าย และเป็นการผสมผสานผลประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง โดยจะเห็นได้จากกฎหมู่บ้านที่ห้ามขยายพื้นที่ทำกินในเขตป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นความเชื่อประการหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่

5.1.1.2 กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ตำบลแม่ณะ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีความเป็นชุมชนชาติพันธุ์หลงเหลืออยู่มากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ในหมู่ 11 แม่แมะ ด้วยว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ได้อพยพตามกันมาจากพื้นที่เดียวกันเป็นเวลายาวนาน และเป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ประกอบกับพื้นที่อาศัย หมู่ 12 ป่าโหลว (สันป่าเกี๊ยะ) ถนนเดินทางเข้าไปค่อนข้างลำบาก และใช้เวลานาน ส่งผลให้ยังคงมีความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษเหลืออยู่หลายประการ เช่น เรื่องการสืบทอดตำแหน่งผู้นำตามตระกูลที่มีเชื้อสายเดียวกัน แต่อย่างไรเสียสภาพสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย แม้ปัจจุบันจะไม่มีกฎหมู่บ้านเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็เคยมีการจัดทำกฎหมู่บ้านเป็นลายลักษณ์อักษรโดยจัดทำเป็นป้ายประกาศแต่ก็ได้เสื่อมสภาพไป แสดงให้เห็นถึงจารีตประเพณีที่เข้มแข็งของหมู่บ้าน

โดยจารีตประเพณีกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรป่าไม้ โดยมีจัดแบ่งพื้นที่ของป่าออกเป็นเขต ได้แก่ เขตพื้นที่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เขตพื้นที่ป่าใช้สอย เช่น พื้นที่ทำกินหรือสำหรับ

ทำการเกษตร ไม้ที่พบเป็นไม้จำพวกกลน ก่อ และเกี๊ยะ และเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ได้แก่ บริเวณที่เป็น ป่าต้นน้ำ ป่าหวงห้าม และป่าช้า โดยจะห้ามแผ้วถาง หรือตัดไม้โดยเด็ดขาด ในเขตป่าอนุรักษ์ และการเปลี่ยนมาใช้ระบบพืชผสม โดยการปลูกไม้ผลยืนต้นควบคู่ไปกับพืชไร่จำพวกกระหล่ำปลี แทนการทำไร่ทำนาที่ต้องใช้พื้นที่โล่งมากกว่า ประกอบกับการใช้ระบบพืชผสม โดยการปลูกไม้ผลยืนต้นควบคู่ไปกับพืชไร่ จะทำให้พื้นที่พัฒนาเป็นป่าไม้ผลธรรมชาติ ย่อมแสดงให้เห็นว่าจารีตประเพณีดั้งเดิมที่มีสภาพคล้ายกฎหมายและมีผลใช้บังคับในชุมชน ก็เปลี่ยนสภาพให้เข้ากับสังคมด้วยเช่นเดียวกัน

5.1.2 องค์ความรู้ด้านกฎหมายท้องถิ่น

เทศบัญญัติของเทศบาลตำบลแม่นะ มีดังนี้

1. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2557
2. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมการกำจัดสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย พ.ศ. 2557
3. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมการจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ พ.ศ. 2557
4. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การลดหย่อนภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2557
5. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย พ.ศ. 2557
6. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมเหตุรำคาญ พ.ศ. 2557
7. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ พ.ศ. 2557
8. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมสถานที่จำหน่ายอาหารและสถานที่เสิร์ฟอาหาร พ.ศ. 2557
9. เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมกิจการตลาด พ.ศ. 2557

จะให้ได้ว่าเทศบัญญัติทั้ง 9 เรื่อง ของเทศบาลตำบลแม่นะ มีลักษณะเดียวกันกับเทศบัญญัติของตำบลอื่น ๆ คือ เป็นนโยบายจากส่วนกลางและมีเนื้อหาสาระคล้ายคลึงกัน ไม่มีเทศบัญญัติเรื่องใดที่มาจากความต้องการของชุมชน เทศบัญญัติทั้ง 9 เรื่อง เป็นนโยบายจากส่วนกลางที่ตรงกับความต้องการของชุมชนเสียมากกว่า

5.1.3 แนวทางการนำจารีตประเพณีกฎหมายมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายท้องถิ่น

สิ่งทีหลงเหลืออยู่จากจารีตประเพณีท้องถิ่นของทั้ง หมู่ 11 แม่แะ และ หมู่ 12 ปางโธ้ง (สันป่าเกี๊ยะ) คือการดูแลทรัพยากรป่าไม้ในกฎของหมู่บ้านทั้ง 2 แห่ง อันพอจะถือได้ว่าเป็นจารีตประเพณีกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสอง แต่กฎหมู่บ้านนั้นก็ไม่ใช่กฎหมายในสายตาของรัฐ และไม่อาจมีผลบังคับกันในเชิงคติความได้ จำเป็นต้องอาศัยอำนาจทางสังคมเสียมากกว่าอำนาจตามกฎหมาย และระบบกฎหมายในปัจจุบันของประเทศไทยนั้น ยอมรับกฎที่มีผลบังคับทางกฎหมายในลักษณะเดียวกันกับกฎหมายในหน่วยที่เล็กที่สุด คือ ข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ถือเป็นกฎหมายปกครองเท่านั้น และแม้เทศบาลตำบลจะมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มาตรา 50 และมีอำนาจออกเทศบัญญัติได้ ตามมาตรา 60

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 จาริตประเพณีกฎหมาย และการเปลี่ยนแปลงของจาริตประเพณีกฎหมายและสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์

จาริตประเพณีดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่และกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง แม้จะปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม แต่ก็ยังคงมีจาริตประเพณีกฎหมายบางประการที่พัฒนาเป็นกฎหมายบ้าน เช่น ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่นำความเชื่อดั้งเดิมมาผสมผสานกับวิถีคิดในการอนุรักษ์ป่าตามนโยบายของประเทศ เป็นเพราะกลุ่มชาติพันธุ์มีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของพื้นที่ ต้องการรักษาไว้เพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

จากการเก็บข้อมูลของผู้วิจัยเห็นว่า ในวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ สมาชิกในชุมชนจะมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันยังก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในสิ่งเดียวกัน อันจะทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนแน่นแฟ้นขึ้นตามแนวคิดชาตินิยม แต่ก็มีผลกระทบที่มักจะมีผลเสียดนออกกลุ่มของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น การรับรู้ข่าวสารรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้ความต้องการของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ตามทฤษฎีความต้องการ (Need Theories) ของอับราฮัม เอช. มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) จึงมีผู้กระทำผิดจาริตประเพณีท้องถิ่นอยู่บ้าง และแม้จาริตนั้นจะได้รับการยอมรับหรือถูกกำหนดให้เป็นกฎหมายบ้านแล้วก็ตาม ก็ยังมีการฝ่าฝืนอยู่เป็นครั้งคราว

อีกทั้งกฎหมายบ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน ที่สรุปมานั้นมีผลใช้บังคับเฉพาะในหมู่บ้านของตนเองเท่านั้น ไม่มีผลไปถึงหมู่บ้านอื่น ยังเป็นกรณีที่ไม่ได้กำหนดไว้แต่ยังอยู่ในสภาพจาริตประเพณี คนนอกหมู่บ้านจึงอาจไม่ยอมรับ แม้ในปัจจุบันปัญหาที่เกิดจากคนนอกพื้นที่ยังมีน้อย เพราะทั้งสองหมู่บ้านยังไม่ค่อยยอมรับให้คนนอกมาอาศัยร่วมกันในพื้นที่ โดยเฉพาะหมู่ 12 ปาโหลว (สันป่าเกี๊ยะ) ซึ่งมีกฎหมายไม่ให้สมาชิกขายที่ดินให้คนนอกมาอาศัย ก็ยังพอทำให้จาริตประเพณีมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่แต่ก็ลดน้อยถอยลงไปตามสภาพสังคม

5.2.2 องค์กรความรู้ด้านกฎหมายท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาเทศบัญญัติทั้ง 9 ฉบับแล้ว จะเห็นได้ว่าเทศบัญญัติที่มีอยู่นั้น ไม่ใช่เทศบัญญัติที่มาจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเลย เป็นแต่เพียงเทศบัญญัติที่ออกมาเพื่อป้องกันปัญหาตามแบบอย่างในพื้นที่อื่น ๆ เท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น เทศบัญญัติ ว่าด้วยเรื่อง การควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย พ.ศ. 2557 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการระบบสาธารณสุขป้องกันโรคไข้เลือดออก ซึ่งเป็นนโยบายจากรัฐส่วนกลาง

ดังนั้น หากมองว่ากฎหมายเป็นกฎหมายที่แนะนำการปฏิบัติต่อกันและกันในสังคมเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นก้าวล่วงล้ำสิทธิส่วนตนของกันและกัน อันเป็นการใช้อิสรภาพของตนอย่างขาดระเบียบวินัยและไม่มีขอบเขตจนกระทั่งเกิดกรณีขัดแย้งกับคนอื่น ตามมุมมองของแนวคิดมานุษยวิทยากฎหมาย ก็ไม่มีเหตุผลใดที่จะปฏิเสธกฎหมายบ้าน แต่สังคมในปัจจุบันกลับเป็นสังคมที่ขาดระเบียบวินัยและไม่มีขอบเขตในการใช้สิทธิเสรีภาพของตนเอง ดังนั้นกฎหมายบ้านที่เกิดจากการยอมรับของคนในชุมชนจึงไม่สามารถบังคับใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพ ด้วยแท้จริงแล้วกฎหมายบ้านไม่ได้มีสภาพบังคับหรือสถานะใด ๆ ตามกฎหมาย

เทศบัญญัติของเทศบาลตำบลจึงมีสถานะเป็นกฎหมายในระดับที่อาจเรียกได้ว่าเล็กที่สุด ที่ถูกสร้างขึ้นโดยวัตถุประสงค์ที่จะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตรากฎหมายตามหลักการกระจายอำนาจปกครอง แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น แต่การตราเทศบัญญัติของเทศบาลตำบลในปัจจุบันกลับไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง การตราข้อบัญญัติต้องการการบริหารส่วนตำบลยังคงมีปัญหาและความลำบาก ดังนี้

1. ประชากร ซึ่งไม่ได้หมายความเฉพาะแต่จำนวนเท่านั้นแต่ยังหมายถึงความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ด้วย ซึ่งเทศบาลตำบลที่กระจายอยู่ทั่วประเทศมีขนาดที่แตกต่างกัน โดยเทศบาลตำบลแม่ละ มีประชากรทั้งหมดประมาณ 9,882 คน ดังนั้นการจะรวมคนร่วม 10,000 คน เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันนั้นเป็นไปได้ยากยิ่ง

2. วิธีการตราเทศบัญญัติ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ประชาชนและเจ้าหน้าที่ไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงเลือกหนทางที่ง่ายและสะดวกกว่า

ผลที่เกิดขึ้น คือ เทศบัญญัติของเทศบาลตำบล จะมีเฉพาะเทศบัญญัติที่มีที่มาจากพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่องและเทศบัญญัติที่ออกตามพระราชบัญญัติที่ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 มาตรา 14 เป็นต้น

5.2.3 แนวทางการนำจารีตประเพณีกฎหมายมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายท้องถิ่น

จากการศึกษาของผู้วิจัยการนำจารีตประเพณีกฎหมายมาประยุกต์ใช้กับกฎหมายท้องถิ่นกรณีเทศบาลตำบลแม่ละ ต้องผ่านกระบวนการตราเทศบัญญัติ โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในพื้นที่ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 นำส่งเพื่อเข้าสู่การพิจารณาของสภาเทศบาลตำบล จึงเป็นเรื่องยาก เนื่องจากจำนวนประชากรและความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ประกอบกับความต้องการของแต่ละหมู่บ้านก็แตกต่างกัน ไม่สามารถประสานประโยชน์ระหว่างกันได้อย่างลงตัว ตามทฤษฎีวิศวกรรมสังคม ของ รอสโค พาวด์ (Roscoe Pound) คนในชุมชนจำต้องประสานผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล ประโยชน์สาธารณะ และประโยชน์ทางสังคมเข้าด้วยกัน เพื่อตรากฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพของสังคม

แต่ด้วยปริมาณประชากรและความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม แนวโน้มในอนาคตรัฐบาลจึงควรตระหนักถึงปัญหาที่เล็กที่สุดในระดับท้องถิ่น เริ่มแก้ปัญหาจากจุดที่เล็กที่สุดคือหมู่บ้าน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนลงไปถึงระดับหมู่บ้าน ให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบัน โดยการยอมรับให้กฎหมายหมู่บ้านมีสถานะเป็นกฎหมายที่เล็กที่สุด เช่นเดียวกับกับข้อบัญญัติท้องถิ่น นั่นก็คือสร้างระบบการตราข้อบัญญัติหมู่บ้านที่มีผลในทางกฎหมายอย่างแท้จริง เพียงเท่านั้นกฎหมายหมู่บ้านก็สามารถมีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

ดังนั้นแล้ว ย่อมจะเป็นการง่ายที่จะนำเอาจารีตประเพณีมาบัญญัติให้เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อให้วัฒนธรรมและจารีตประเพณีดั้งเดิมไม่สูญหายไป ทั้งยังเป็นการสร้างสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชนให้กับประชาชนอย่างแท้จริง ดังเช่น

1. การนำความเชื่อเรื่องผีต้นน้ำของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ที่ไม่ให้เข้าใกล้บริเวณป่าที่เป็นต้นน้ำ เพราะมีความเชื่อว่ามีผีต้นน้ำสถิตอยู่หากเข้าไปจะเป็นการลบลู่และทำให้เจ็บป่วย มาบัญญัติเป็น

ข้อบัญญัติท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมีบทกำหนดโทษซึ่งอาจเป็นเงิน เพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายไปก็เป็นได้

2. การนำกระบวนการตัดสินโดยผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์มาพัฒนาให้เป็นระบบยุติธรรมชุมชน ที่สามารถยุติคดีความที่เป็นเรื่องเล็กน้อยได้ภายในชุมชน โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามกระบวนการกฎหมายของรัฐ

ซึ่งจารีตประเพณี เป็นเรื่องที่ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองนั้นทราบดีอยู่แล้ว เมื่อถูกบัญญัติให้มีสภาพบังคับอย่างจริงจัง จากความเชื่อที่อาจทำตามหรือไม่ก็ได้ ก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นมีสภาพบังคับให้ต้องทำ หากไม่ปฏิบัติตามก็จะมีโทษตามกฎหมายหมู่บ้านซึ่งมีสภาพบังคับตามกฎหมายอย่างจริงจัง

5.3 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่องจารีตประเพณีกฎหมายของกลุ่มชาติพันธุ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อพัฒนาวิถีการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน ชี้ให้เห็นแล้วว่า การที่จะนำจารีตประเพณีและมาบัญญัติเป็นเทศบาลเป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้น้อย ด้วยความหลากหลายทางจารีตประเพณีในตำบลเดียวกัน ตำบลจึงยังมีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะทำให้ประชาชนทั้งหมดในตำบลมีความรู้สึกผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกัน จึงมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนี้

5.3.1 ผลประโยชน์ร่วมกันในพื้นที่

ด้วยสภาพตำบลที่ยังถือว่ามีขนาดพื้นที่ใหญ่เกินไป เพราะในขณะจัดตั้งตำบลนั้น รัฐสนใจแต่จำนวนประชากรและอาณาเขตพื้นที่ ไม่ได้สนใจความเหมือนของจารีตประเพณี หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความคล้ายคลึงกันแต่อย่างใด จึงเป็นการยากที่จะนำจารีตประเพณีของบางหมู่บ้านมากำหนดเป็นเทศบัญญัติที่มีผลใช้บังคับทั้งตำบล จึงต้องหาทางสร้างความเข้าใจในผลประโยชน์ร่วมกันของคนส่วนใหญ่ในตำบลนั้น

5.3.2 การยอมรับให้กฎหมายหมู่บ้านมีสถานะตามกฎหมาย

สร้างระบบกฎหมายหมู่บ้านให้เป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่มีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมายอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการดูแลสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรในหมู่บ้าน มีอำนาจจัดการตนเองได้ในระดับหนึ่ง แม้จะยังคงมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอยู่บ้าง แต่ก็อยู่ในระดับที่สามารถพูดคุยตกลงกันได้ เพื่อให้ประชาชนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของชุมชนของตนเอง และเมื่อชุมชนดีขึ้น แข็งแรงขึ้น สามารถเลี้ยงตนเองได้ ก็จะ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

จากข้อเสนอแนะทั้งสองประการข้างต้นสรุปได้ว่า หากรัฐต้องการให้ชุมชนเข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาชาติบ้านเมืองอย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต รัฐควรปรับปรุงแบบการปกครองใหม่ โดยการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นแก้ไขในจุดที่เล็กที่สุดนั่นคือหมู่บ้าน สร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นหนึ่งเดียวกันจากหมู่บ้าน และทำให้เกิดการการรวมกันได้จนถึงระดับตำบล โดยสร้างให้อำเภอและจังหวัดซึ่งเป็นราชการส่วนภูมิภาคคอยควบคุมดูแล เพียงเท่านั้นรัฐก็จะได้ชุมชนที่เข้มแข็งและควบคุมได้เป็นรากฐานแห่งความเจริญของชาติต่อไป